

Приведены результаты ландшафтно-планировочных исследований аллеиных насаждений известных парков Львова с целью выявления основных принципов и композиционных факторов их формирования, а также оценки декоративного и санитарного состояния. На основе проведенной инвентаризации деревьев аллеиных посадок проанализированы их основные таксационные показатели, определена видовая и планировочная структура аллей и архитектурно-композиционные особенности их формирования. Акцентировано внимание на проблемах функционирования, сохранения и улучшения состояния исследуемых аллей.

Ключевые слова: композиция, аллеи, деревья, качественное состояние, архитектурно-композиционные особенности, восстановление.

Kurnytska M.P., Shelest I.Yu. Composite Foundations of Park Alleys Creation

Landscape planning of alley planting in known Lviv parks is developed to establish basic principles of its creation. Evaluation of decorative and sanitary state of alley planting is carried out. Alley trees are described and their main biometric characteristics are analysed. Tree kinds, structure of alleys as well as specific architectural features of alleys development are investigated. Special attention is paid to the problems of alley functioning, preservation and improvement.

Keywords: composition, alleys, trees, quality, architectural features, restoration.

УДК 634.10:631.527.11

Магістр В.В. Марзітай; доц. Л.Г. Марзітай,

канд. біол. наук; проф. О.І. Савіна, д-р с.-г. наук – Ужгородський НУ

СТВОРЕННЯ КОЛЕКЦІЇ ЗНИКАЮЧИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ОРГАНІЧНОМУ САДІВНИЦТВІ

Досліджено аборигенні сорти яблуні Закарпатської обл., які обрано внаслідок скринінгу, описано їх згідно з методикою опису сортів, зроблено перші кроки до збереження їх генофонду, формування колекції зникаючих сортів, придатних для використання в органічному садівництві. Серед різноманіття сортів Закарпатської обл. за групою ознак обрано сорти Штетінське червоне, Батул, Дурнайка, Полованя, Більки, Соліварське і Краса Закарпаття. На увагу також заслуговує сорт Феркованя. Встановлено, що найбільші плоди – у сорту Дурнайка, менші плоди – у сортів Полованя, Соліварське, Батул, Краса Закарпаття. Описано основні сортові ознаки плодів досліджуваних сортів.

Ключові слова: яблуня, аборигенні сорти, органічне садівництво, збереження генофонду.

Вступ. На Закарпатті є всі умови для розвитку органічного садівництва [1]. Для його впровадження можна використовувати місцеві сорти, які мають вироблену протягом віків стійкість проти основних хвороб. Сума ефективних температур краща, ніж у сусідній Польщі, можлива реалізація через експорт, ґрунти в передгірній зоні не зазнали пестицидного навантаження.

Органічне землеробство – система сільськогосподарського менеджменту агроєкосистем, що ґрунтується на максимальному використанні біологічних факторів підвищення родючості ґрунтів, агротехнологічних заходів захисту рослин, а також на виконанні комплексу інших заходів, які забезпечують екологічно-, соціально- та економічно доцільне виробництво сільськогосподарської продукції й сировини [2]. Основними перевагами органічного садівництва є більша вартість продукції (після сертифікації), краща якість органічної продук-

ції, відсутність забруднення навколишнього середовища та негативного впливу на здоров'я людей [7,9].

Під час закладання екологічних насаджень відбирають сорти, які відрізняються достатньою імунністю або стійкістю до основних захворювань (парша, борошниста роса і т. ін.), а також доброю морозостійкістю [10, 11]. Беручи до уваги вимоги ринку споживання до якості столових плодів, для садів інтенсивного характеру відбирають відносно вузьку структуру сортів плодкових насаджень [2-6]. Під час вибору асортименту плодкових видів і сортів не варто забувати про можливість зберігання й сезонні можливості збуту готової продукції. З погляду садівника, не менш важливою є рівномірно висока врожайність плодкових насаджень. Під час оновлення та закладання екстенсивних насаджень не варто забувати про наявні в цьому регіоні старі та аборигенні сорти [8].

Мета роботи – скринінг та виділення аборигенних зникаючих сортів яблуні в Закарпатській обл., вивчення ознак цих сортів, опис їх згідно з методикою та збереження для впровадження в органічне садівництво.

Матеріали та методи. Проведено скринінг аборигенних сортів яблуні на Закарпатті та виділено кращі з високими продуктивними показниками без застосування пестицидного навантаження (Полованя, Краса Закарпаття, Соліварське, Батул, Більки, Дурнайка, Штетінське червоне маслянисте), описано їх відповідно до методики опису сортів. Також було заготовлено живці для окулірування з метою збереження генофонду цих сортів і подальшого їх використання. Проведено окулірування кращих сортів на низькорослій підщепі М9 та високорослій (сіянці яблуні лісової). Живці яблунь заготовляли 24 серпня 2013 р. у с. Липча Хустського р-ну. Також здійснювали опис дерев за морфологічними ознаками. Наступного дня (25 серпня 2013 р.) було проведено окулірування методами вприклад та за кору. Надалі здійснювали догляд за окулянтами (прополювання, розпушування міжрядь, полив).

Вирощені стандартні саджанці 25 листопада 2014 р. було висаджено на постійне місце поблизу м. Чоп для подальших досліджень. Ґрунт дерново-опідзолений глинистий на алювіальних відкладах. Схема посадки саджанців, щеплених на сіянцях яблуні лісової, 6×5 м. Саджанці на підщепі М9 висаджували за схемою 3×1 м.

Результати досліджень та обговорення. Для органічного саду потрібно розробити повний технологічний ланцюжок, що охоплює підбір сортів і підщеп, систему удобрення ґрунтів, мульчування, систему захисту від хвороб і шкідників. Головна роль у цьому ланцюжку належить сорту.

Ґрунтовий покрив Закарпаття дуже строкатий і за своїми фізичними і хімічними властивостями різноманітний. На Закарпатті ґрунти важкі, з низьким вмістом гумусу (до 3%), глинисті, залягання ґрунтових вод високе. У таких несприятливих ґрунтових умовах задовільно ростуть і плодоносять тільки пристосовані до них сорти – Соліварське благородне, Краса Закарпаття, Батул, Штетінське червоне, Феркованя [1, 3].

Дерева яблуні сортів місцевого походження пристосовані до буроземно-опідзолених ґрунтів. Добре ростуть на них, мають здоровий вигляд, дають щедрі врожаї, довговічні й довго плодоносять.

Краса Закарпаття. Один з найстаріших місцевих сортів Закарпаття. Поширений у низовинній та передгірній зонах. Плід зеленувато-жовтий, з інтенсивним покривним малиновим рум'янцем, винно-солодкий, із сизим нальотом.

Плоди середнього розміру. Ребристість плоду помірна. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду сильні. Розмір чашечки середній. Чашолистки короткі. Причашечкове заглиблення має невелику глибину. Плодоніжка тонка. Лійка плодоніжки мілка, вузька. Восковий наліт на шкірці плоду відсутній або дуже слабкий. Маслянистість шкірки слабка. Основне забарвлення плоду зелене, рум'янець червоний, суцільний, плід повністю вкритий ним. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду дуже слабке або відсутнє. Сочевички плоду малі. Забарвлення м'якуша плоду жовтувате.

Насінневі комірочки закриті. Смак солодкий, свіжий. Форма плоду кулясто-плеската. Відношення ширини до висоти плоду 6:5. Час збиральної стиглості – вересень-жовтень.

Соліварське належить до групи старих місцевих сортів, що об'єднує багато різновидів, з яких найбільш поширені Соліварське благородне, Соліварське зелене і Соліварське берегівське. Походять вони з верхів'я Тиси і найбільш пристосовані до умов передгірної зони. Плід зеленувато-жовтий, з покривним малиновим рум'янцем, винно-солодкий, з сизим нальотом.

Плоди середнього розміру. Ребристість плоду помірна. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду сильні. Розмір чашечки середній. Чашолистки короткі. Причашечкове заглиблення має невелику глибину. Плодоніжка тонка. Лійка плодоніжки мілка, вузька. Восковий наліт на шкірці плоду відсутній або дуже слабкий. Маслянистість шкірки слабка. Основне забарвлення плоду зелене, рум'янець червоний, суцільний, плід повністю вкритий ним. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду дуже слабке або відсутнє. Сочевички плоду малі. Забарвлення м'якуша плоду жовтувате.

Насінневі комірочки закриті. Смак солодкий, свіжий. Форма плоду кулясто-плеската. Відношення ширини до довжини плоду 6:5. Час збиральної стиглості – вересень-жовтень.

Полованя. Місцевий сорт народної селекції. Вважають, що він походить з села Золотарева, що на Хустщині. Найбільш поширений у передгірній та гірській зонах Закарпаття.

Плоди від середнього до великого розміру. Ребристість плоду відсутня або дуже слабка. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду відсутні або дуже слабкі. Чашечка відкрита, велика, глибока. Чашолистки довгі. Причашечкове заглиблення глибоке і широке. Плодоніжка середньої довжини. Маслянистість шкірки відсутня або дуже незначна, восковий наліт відсутній. Основне забарвлення плоду жовте, рум'янець червоний. Частина поверхні, вкрита рум'янцем, велика. Інтенсивність рум'янцю помірна. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду дуже слабке або відсутнє. Сочевички плоду середні. Забарвлення м'якуша плоду кремово-жовтувате.

Насінневі комірочки закриті. Смак солодкий, кулясто-плеската. Відношення ширини до довжини плоду 6:5. Час збиральної стиглості – серпень-жовтень.

Дурнайка. Сила росту дерева помірна. Ребристість плоду відсутня або дуже слабка. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду відсутні або дуже слабкі. Чашечка закрита, мала. Чашолистки короткі. Причашечкове заглиблення мілке і вузьке. Глибина лійки плодоніжки помірна, середньої ширини. Забарвлення рум'янцю малинове, частина поверхні, вкрита ним, дуже мала. Інтенсивність рум'янцю слабка. Плодоніжка коротка. Маслянистість шкірки відсутня або дуже незначна, восковий наліт відсутній. Основне забарвлення плоду зелене, при досяганні жовтіє. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду слабке або дуже слабке. Сочевички плоду середні за розміром. Забарвлення м'якуша біле.

Насінневі комірочки відкриті. Смак кисло-солодкий. Форма плоду кулясто-плеската. Відношення ширини до довжини плоду 6:5. Час збиральної стиглості – жовтень.

Батул. Завезено сорт із Трансільванії. Батул можна вирощувати в усіх природно-кліматичних зонах. Цінується сорт за врожайність, невимогливість до умов вирощування, морозостійкість, хороший смак плодів і тривале зберігання. СОРТУ ПРИТАМАННА ЖИРНА ШКІРОЧКА, ЗАБАРВЛЕННЯ СОЛОМ'ЯНО-ЖОВТЕ З СЛАБКИМ РУМ'ЯНЦЕМ, СМАК КИСЛО-СОЛОДКИЙ.

Ребристість плоду відсутня або дуже слабка. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду відсутні або дуже слабкі. Чашечка закрита, мала. Чашолистки короткі. Плодоніжка коротка. Маслянистість шкірки відсутня або дуже незначна, восковий наліт відсутній. Основне забарвлення плоду зелене, забарвлення рум'янцю червонувате. Частина поверхні, вкрита рум'янцем, відсутня або мала. Інтенсивність рум'янцю слабка. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду відсутнє або дуже слабке. Сочевички відсутні на плоді. Забарвлення м'якуша плоду біле.

Насінневі комірочки закриті. Смак кисло-солодкий. Форма плоду куляста. Відношення ширини до довжини плоду 6:5. Час збиральної стиглості – жовтень-грудень.

Штетінське червоне. Сорт походить з Німеччини. На Закарпатті вирощується в усіх природних зонах, але найбільш поширений у передгір'ї.

Плід з темно-червоним густим рум'янцем, кисло-солодкий, з жирною шкірочкою. Ребристість плоду відсутня або дуже слабка. Огрубіння й нерівності на кінці чашечки плоду відсутні або дуже слабкі. Чашечка частково відкрита, мала. Чашолистки короткі. Плодоніжка коротка, середньої товщини. Причашечкове заглиблення має малі розміри. Маслянистість шкірки сильна, восковий наліт відсутній. Основне забарвлення плоду зелене, забарвлення рум'янцю червоне. Частина поверхні вкрита рум'янцем, велика. Інтенсивність рум'янцю велика. Заіржавлення поблизу чашечки, плодоніжки, на поверхні плоду відсутнє або дуже слабке. Сочевички на плоді малі. Забарвлення м'якуша плоду біле.

Насінневі комірочки закриті. Смак кислуватий. Форма плоду кулясто-плеската. Відношення ширини до довжини плоду 5:4. Час збиральної стиглості – жовтень. Проведено виміри морфометричних показників плодів яблуні досліджуваних сортів (рис.). Беручи до уваги співвідношення висоти плоду до шири-

ни, можна стверджувати, що форма більшості плодів кулясто-плексата, крім Батула, форма якого є округлою.

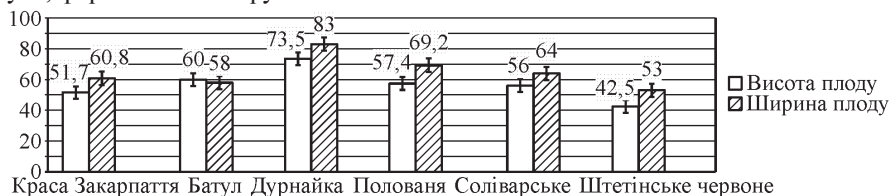

Рис. Розміри плодів аборигенних сортів яблуні Закарпатської обл. в 2013 р.

Висновки. Внаслідок скринінгу асортименту сортів яблуні на Закарпатті було відібрано місцеві аборигенні сорти: Штетінське червоне, Батул, Дурнайка, Полованя, Більки, Соліварське і Краса Закарпаття, зроблено перші кроки до створення колекції цих сортів. Найбільші плоди виявлено у сорту Дурнайка, менші плоди (середнього розміру) – у сортів Полованя, Соліварське, Батул, Краса Закарпаття. Найменші плоди – у сорту Штетінське червоне, що притаманне сорту.

Література

1. Паук І.Ф. Агроекологічний потенціал сільськогосподарських угідь Закарпатської області / І.Ф. Паук, С.Ф. Нодь, В.І. Василюк, В.І. Кузовков та ін. – Ужгород : Вид-во "В. Бакта", 2009. – 107 с.
2. Закон України про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини (від 3 вересня 2013 р., № 425-VII). [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon0.gada.gov.ua/laws/show/425-18>.
3. Любимова Л. Яблуня на Закарпатті / Л. Любимова. – Ужгород : Закарпатська обласна друкарня, 1965. – 102 с.
4. Маргітай В.В. Збереження генофонду аборигенних сортів яблуні, придатних для використання в органічному садівництві / В.В. Маргітай // Проблеми збереження біорізноманіття Українських Карпат : матер. VII регіон. конф. молод. вчених і студ. – Ужгород, 2014. – С. 70-72.
5. Маргітай В.В. Органічне садівництво і його перспективи розвитку на Закарпатті / В.В. Маргітай // Всеукраїнський біологічний форум учнівської та студентської молоді "Дотик природи": зб. тез. / за заг. ред. д-ра пед. наук В.В. Вербицького, 21-23 жовтня, м. Ужгород. – К. : Вид-во "АВЕРС", 2013. – С. 89-91.
6. Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства. Досвід інших країн / І. Урбан, Б. Хубер, К. Дитртова, Н. Прокопчук та ін. – К. : Вид-во "Либідь", 2013. – 122 с.
7. Органическое сельское хозяйство / Б. Шарапатка, И. Урбан и др. – Оломоуц : Изд-во "Биоинститут", 2010. – 402 с.
8. A Grower's Guide to Organic Apples / Gregory M. Peck and others // NYS IPM Publication No. 223. – Cornell University, 2013. – 70 p. [Electronic resource]. – Mode of access http://nysipm.cornell.edu/organic_guide/apples.pdf.
9. Business Planning and Economics of Apple Orchard Establishment and Cost of Production in Nova Scotia. Nova Scotia Department of Agriculture Business Development and Economics Division Fall, 2009. – 19 p. [Electronic resource]. – Mode of access <http://novascotia.ca/agri/documents/business-research/AppleProductionReport.pdf>.
10. Łabanowska-Bury D. Rozwiązania dla sadów ekologicznych / D. Łabanowska-Bury // Mięsięcznik praktycznego sadownictwa SAD. – 2014. – № 4. – Pp. 120-125.
11. Vliegen-Verschure A. Apple scab management in organic production begins with prevention / A. Vliegen-Verschure // European fruit magazine (EFM). – 2014. – № 4. – Pp. 12-13.

Маргітай В.В., Маргітай Л.Г., Савина Е.И. Создание коллекции исчезающих сортов яблони Закарпатской области для использования в органическом садоводстве

Исследованы аборигенные сорта яблони Закарпатской обл., которые выбраны в результате скрининга, описано их согласно методике описания сортов, сделаны первые шаги к сохранению их генофонда, формирования коллекции исчезающих сортов, пригодных для использования в органическом садоводстве. Среди разнообразия сортов Закарпатской обл. по группе характеристик были избраны сорта Штетинское красное, Батул, Дурнайка, Полованя, Бильки, Соліварське и Краса Закарпаття. Внимания также заслуживает сорт Феркованя. Установлено, что наиболее крупные плоды – у сорта Дурнайка, плоды меньшего размера – у сортов Полованя, Соліварське, Батул, Краса Закарпаття. Описаны основные сортовые признаки плодов этих сортов.

Ключевые слова: яблоня, аборигенные сорта, органическое садоводство, сохранение генофонда.

Margitay V.V., Margitay L.G., Savina O.I. Creating collection of endangered apple varieties of Transcarpathian region for organic fruit-growing

In this research are investigated the native varieties of apple from Transcarpathian region, which were selected by screening methods, described according to methodic of description of varieties, was done the first step to preserve their gene pool, to create a collection of endangered varieties suitable for organic fruit-growing. Among the diversity of varieties of Transcarpathian region by the group of attributes were selected varieties Stettin red, Batul, Durnayka, Polovanya, Bilki, Solivarske and Sikulai. Also deserves attention Ferkovanya variety. Research has established that the largest fruits has variety Durnayka, smaller fruit have varieties Polovanya, Solivarske, Batul, Sikulai. Described the basic varietal characteristics of fruits of these varieties.

Keywords: apple, native varieties, organic gardening, preserving of the gene pool.

УДК 630*2:582.[632.2+475](477.46)

Доц. О.С. Остапчук, канд. с.-г. наук – Уманський НУ садівництва

СУЧАСНИЙ СТАН ДУБОВО-ЯЛИНОВИХ КУЛЬТУР ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Досліджено лісівничо-таксаційні показники дубово-ялинових культур в умовах свіжої грабової діброви південної частини Правобережного Лісостепу України. Порівняно фактичну та потенційну продуктивність одновікових дубово-ялинових і дубових насаджень за показниками їх росту, середньої зміни запасу, збереженості. Встановлено залежність продуктивності дубово-ялинових культур від схем змішування і схем створення. Установлено, що дуб звичайний проявляє агресивність щодо ялини, у посушливі роки він витісняє ялину зі складу насаджень шляхом захоплення ґрунтової вологи, ялина втрачає біологічну стійкість і масово випадає зі складу насаджень. Доведено нецільність лісокультурного виробництва дубово-ялинових насаджень у регіоні дослідження.

Ключові слова: схеми змішування, схеми створення, продуктивність лісових культур, лісівничо-таксаційна характеристика.

Вступ. Починаючи з 1992 р., учені різних країн спостерігають всихання ялинових, дубових та ясеневих насаджень. Проблема всихання лісів актуальна у всьому світі. Всихання шпилькових лісів Північного Заходу Російської Федерації у 2004-2005 рр. на площі 1,9 млн га набуло розмірів екологічної катастрофи. У Білорусі спостерігалось всихання ялиників на площі 73, а у Польщі – 200 тис. га. Погіршення кліматичних й едафічних умов, яке супроводжується незвичними температурними перепадами, посухами, відхиленням у режимі опадів, призводить до змін у гідрологічному режимі. Зміна рівня ґрунтових умов негативно